

Pokroky v systémovom výskume krajiny

Zložitými vzťahmi medzi človekom a krajinou, v ktorej žije, zaoberá sa geografia od svojich počiatkov. Na komplexné poznanie tohto problému vytvorila holistický prístup, ktorý postihuje krajinu ako celok, systém prírodných i kultúrnych javov a vysvetľuje ich pôsobeniami prírodných, ale aj sociálno-ekonomických faktorov.

Medzinárodná geografická únia (MGÚ) vytvorila r. 1980 pre túto problematiku osobitný syntetický výskumný program na 8 rokov. V nadväznosti naň usporiadal Geografický ústav SAV v spolupráci s Geografickým ústavom v Guelphe (v Kanade) začiatkom mája 1991 v Bratislave 3-dňové sympóziu *Advances in landscape synthesis research*. Jeho cieľom bolo zhodnotiť vývoj krajinej syntézy v medzinárodnej geografii od ukončenia spomínaného programu a navrhnúť MGÚ podobný, celostne koncipovaný projekt, zameraný na výskum krajiny pre účely environmentálneho managementu. Súčasne sa posúdila vhodnosť rôznych prístupov geografického výskumu krajiny pri riešení vedeckého projektu „Priestorová štruktúra prostredia a kvalita života (Horná Nitra)“, ktorý bol predmetom dohody o multilaterálnej medzinárodnej spolupráci.

Na sympóziu sa zúčastnili geografi z 11 štátov (Belgicka, Brazília, ČSFR, Fínska, Holandska, Izrael, Kanada, Mexiko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko). Členilo sa na tematické bloky: Metodológia krajinej syntézy v monitorovaní globálnych zmien; Analýza krajiny z historickej a vývojovej perspektívy; Krajinná syntéza v trvale udržateľnom rozvoji a v regionálnom plánovaní; Krajinná syntéza ako báza managementu kriticky ohrozených prostredí.

Výskum krajiny charakterizuje celostný, holistický prístup, ktorý sa nezameriava na odhaľovanie zákonitostí, ale na komplexnú prezentáciu vlastností krajiny a jej využívanie človekom. Táto skutočnosť zaraďuje výskum krajiny do oblasti aplikovanej vedy. Jej význam je najmä v riešení problémov vzťahu človeka k prostrediu. Predovšetkým z týchto dôvodov bola vedúcim motívom všetkých referátov relevancia krajinej syntézy pre environmentálne plánovanie a management. Referujúci výsledkami svojich výskumov potvrdili úspešnosť použitia holistického prístupu krajinej syntézy. Uplatnil sa pri riešení rôznych závažných problémov vzťahu človeka k prostrediu v globálnych, regionálnych i lokálnych dimenziách v takých odlišných prostrediach, ako je tropický dažďový les, veľkomestské aglomerácie v rozvojovom svete i vysoké pohoria v Európe a Ázii. Rozsiahle odlesňovanie a s ním spojená devastácia

tropického dažďového lesa v Amazónii i v Indonézii si vyžadujú komplexné riešenie podobne, ako usmernenie urbanizácie v Mexickej, či Káthmandskej kotline. Stupňujúci sa rozpad vysokohorských prírodných systémov v dôsledku cetočného ruchu je charakteristický nielen pre Vysoké Tatry, ale aj pre Alpy a Hebron. K týmto problémom, ktoré rieši medzinárodná geografia (a prispievajú aj naši odborníci), pridružuje sa naliehavosť komplexného sledovania zmien vo využívaní krajiny, vyvolaných spoločensko-ekonomickými zmenami v Európe.

Popri štúdiách, poukazujúcich na nevyhnutnosť komplexného prístupu krajinej syntézy odzneli aj príspevky zaoberajúce sa tvorbou geografického informačného systému pre výskum krajiny a environmentálny management, modelom environmentálneho plánovania a najmä managementu predovšetkým kriticky ohrozených oblastí.

V záveroch sympózia účastníci odporučili organizátorom, aby na kongres Medzinárodnej geografickej únie r. 1992 predložili návrh na vytvorenie nového výskumného programu, zameraného na metodológiu výskumu krajiny pre environmentálny management.

Ján Drdoš

